

VADERLANDSE GESCHIEDENIS

vaderlandse geschiedenis
een sonnettenkransenkrans

Onder redactie van
Hilde van Beek
Bas Jongenelen

Ellemeet
2018

Vormgeving: O.B. Kunst

Druk/distributie: Brave New Books

ISBN: 9789402169935

© 2018 De rechten van de gedichten behoren aan de individuele dichters.

Herziene versie

Inleiding

Anne-Marie Maartens

Een sonnet is een gedicht van 14 regels, maar niet ieder gedicht van 14 regels is een sonnet. Een sonnet is pas een sonnet is het aan bepaalde eisen voldoet. Naast 14-regeligheid zijn er nog meer eisen. Een echt sonnet rijmt. Het traditionele rijmschema is abba abba cdc dcd. In de praktijk zie je ook andere rijmschema's. Een klassiek sonnet bestaat uit twee kwatrijnen en twee terzinen. Ook hier zijn weer varianten op. Een sonnet moet ook een metrum hebben, bij voorkeur een jambische pentameter of hexameter.

Een echt sonnet heeft een volta, ook wel chute of wending genoemd. Het eerste deel loopt meestal tot net over de helft. Zo gaat het eerste deel van het sonnet over onderwerp A, het tweede over B. Dat maakt het sonnet zo geschikt voor liefdespoëzie. De ik-figuur vertelt eerst dat-ie verliefd is op A, maar dat A niet terugverliefd is. Of dat alles en iedereen heel blij is, maar de ik-figuur is juist heel droevig. Een gedicht van 13 regels met een volta is net geen sonnet. Een gedicht van 15 regels met een volta is net geen sonnet. Een gedicht van 14 regels met een volta is wel een sonnet. Die 14 regels zijn hoe dan ook verplicht.

Je kunt ook een sonnet schrijven en de laatste regel doorgeven aan een andere sonnetist/sonnetiste. Regel 14 wordt opnieuw gebruikt als 1^e regel. Als je dat nou 13 keer doet, dan heb je 14 sonnetten die aan elkaar gelinkt zijn. De laatste regel van het 14^e sonnet moet dan wel de 1^e regel van het 1^e sonnet zijn. Je schrijft dan een heuse sonnettenkrans. Een echte sonnettenkrans behoeft nog een laatste actie, de *finishing touch*. Zet alle 14 eindregels onder elkaar en je hebt een gedicht van 14 regels. Dit gedicht van 14 regels is een sonnet. Dit automatische gegenereerde gedicht heet het meestersonnet.

Bewijs ontbreekt vooralsnog, maar het schijnt dat men deze vorm in Italië in de 16^e eeuw voor het eerste hanteerde. In de Nederlandse literatuur is de eerste sonnettenkrans van Jeanne Reyneke van Stuwe. Haar bundel *Impressies* (1898) opent met een echte krans van vijftien sonnetten. Daarna is de sonnettenkrans niet meer weg te denken uit de Nederlandse literatuurgeschiedenis.

In 2015 vroegen Martijn Neggens en Bas Jongenelen zich af of het mogelijk was om een sonnettenkrans van sonnettenkransen te maken. Ze gingen aan de slag. Al snel werd duidelijk dat zij deze klus niet met zijn tweetjes konden klaren. 14 sonnettenkransen van ieder 14 sonnetten, dat is samen 196 sonnetten. Dat zijn er veel. Zij vroegen en kregen hulp van 48 andere dichters. Samen publiceerden zij bij uitgeverij Geroosterde

Hond in 2016 de allerallereerste sonnettenkransenkrans ter wereld: *Een kruisweg van alledaags leed*. 14 kransen vormen samen 14 meestersonnetten, deze 14 meestersonnetten vormen samen 1 grootmeestersonnet. In totaal bestaat een sonnettenkransenkrans dus uit $14 \times 14 + 14 + 1 = 211$ sonnetten.

Blijkbaar was *Een kruisweg van alledaags leed* inspirerend, zelfs internationaal. De Braziliaanse dichter Joedson Adriano da Silva Santos publiceerde in 2017 *Alcides*, een kransenkrans over de twaalf werken van Hercules. In Nederland ging Olax ging met het idee van de sonnettenkransenkrans aan de slag. Hij publiceerde begin 2018 *Dichter bij het eind* bij uitgeverij De Bozige Bui.

Eén sonnettenkransenkrans is een curiositeit, twee sonnettenkransenkransen vormen een aanzet tot een genre, bij drie stuks is er echt sprake van een genre. Om het genre kracht bij te zetten, presenteren we hier de vierde sonnettenkransenkrans.

Volgens de Nederlandse historische canon bestaat onze geschiedenis uit 14 hoofdlijnen. 14 hoofdlijnen! Het hart van een beetje sonnetenschrijver gaat harder kloppen bij het getal 14. Dat is een sonnettenkrans. Of liever: dat is een sonnettenkransenkrans. Onder redactie van Hilde van Beek en Bas Jongenelen ging een keur van Nederlandse dichters aan de slag. Noeste arbeid resulteerde in dit bijzonder fraaie literaire mees-terwerk. Stichting Korreltje Zeezout bezorgde de publicatie van *Vaderlandse Geschiedenis*. De vierde sonnettenkransenkrans uit de geschiedenis van de wereldliteratuur heeft u nu in handen.

Update (oktober 2018)

Er zijn al eerder sonnettenkransenkransen gemaakt. De Braziliaanse dichter Paulo Camelo publiceerde in 2002 *Coroas de uma coroa*. De Sloveense dichter Valentin Cundrič heeft diverse sonnettenkransenkransen geschreven. Drie ervan staan (helaas ongedateerd) online: *Pamtivid*, *Molitvenik peščeni* en *Terjatve*. De Russische literatuur heeft een behoorlijke traditie van sonnettenkransenkransen. Anatoly Martynov publiceerde in 1996 *Благовест* en Sergey in 2011 *Тебе, мой город*, maar niet van iedere kransenkrans is het jaartal te achterhalen, van Vladimir Ostapenko's twee kransenkransen *Отшельник* en *Монолог* bijvoorbeeld. Of van Leo Himmelsohn's *Корона жизни – Око*. Ook Mark Polykovsky's *Волшебство сна* is ongedateerd, net als *Метаморфозы* van Sluka Alexander Yaroslavovich.

1 Lage landen bij de zee

1.1 Bas Jongenelen

Van dijk tot wijk, van polderweg tot strand,
van straat tot steeg, van tuinpad van mijn vader
tot heg, van steg tot weg; verkeersslagader,
verkeersknooppunt en cityring en rand-

weg, rondweg, dreef, kanaal en singelband,
we stoppen alles heel graag in een kader.
Zo overzien we alles altgeder,
in stad en op het platte boerenland.

En God schiep het geheel al in zes dagen
op ons land na, u kunt Hem dat bevragen,
de Nederlanders streden eigen strijd.

Zij deden dat met zeuren en met klagen;
't verleden is nu heel en al voldragen,
maar wie beschrijft mijn toekomstige tijd?

1.2 Hilde van Beek

Maar wie beschrijft mijn toekomstige tijd?
Met Deltawerken, dammen; goed voor later.
Hoe houden wij ons weg van al dat water,
de stijging van de zeespiegel ten spijt?

De Afsluitdijk ontstond door noeste vlijt
en ging er eens een vissersboot, nu gaat er
een snelweg langs. En elke Urker haat er
toeristenvolk dat weer een haring bijt.

Maargoed, dat water dus, dat baart je zorgen.
Het is alsof die golven naar je wenken.
En houden dan die dijken, ga je denken.

Bezwijken ze vandaag nog of pas morgen?
Ik zet me voor een vloedgolf vast maar schrap,
wanneer ik mij begeef onder het nap.

1.3 Bas Jongenelen

Wanneer ik mij begeef onder het nap,
of in de hoge heuvels van het zuiden,
de namen waarmee zij de dorpen duiden
zijn raar, bijvoorbeeld Raar of Scheveklap,

Lakei of Grootegast of Grootebroek,
of Zwarte Haan of Zwarte Ruiter, Buil,
of Vuilendam, of Vuile Riete, Vuil-
pan, Kleine Huisjes, Monster, Belgenhoek,

Goejanverwellesluis, of Lutjegast
of Lutjelollum, Lutjebroek, Ballast,
Doodstil, of Moddergat of Boerengat

of Boerenhol, Sexbierum, Grauwe Kat.
Of hoog en droog, het lijkt een zottenklap,
het water aan de lippen, echt geen grap.

1.4 Jaap van den Born

Het water aan de lippen, echt geen grap:
mijn maandverband zwelt op als ik ga baden.
Ik ga hier echt niet tot de heupen waden,
want mijn bikinibroekje zit al krap.

Van strandbezoek raak ik steeds van de wap.
Ik wil niet als een braadworst liggen braden.
Dat fijne zand kruipt steeds in al mijn naden
en overal dat lillend vleesgekwab!

Maar bovenal haat ik die eb en vloed,
waarom toch steeds maar weer die grens bevechten?
Die ongein duurt nu al een eeuwigheid.

Waarom geen grenspaal? Zoiets werkt toch goed?
Dat zou die stomme ruzie wel beslechten.
Dat land en water: altijd haat en nijd!

1.5 Hilde van Beek

Dat land en water: altijd haat en nijd.
't Is steeds dat hier teveel en daar tekort is.
Dat de Sahara immer droog als gort is,
maar onze oevers blijken nooit te wijd

en worden vaak met zakken zand verblijd
wanneer de regen weer eens neergestort is.
Dit land dat met zijn dijken als een fort is,
en water vriend en vijand in de tijd.

Als eb en vloed, eerst minder daarna meer,
het gaat, zoals d'n P zei, heen en weer.
Op grote en op kleine schaal een strijd:

Mijn laarzen, tis vergeefs, niet waterdicht,
een lekke regenjas, mijn plu gezwicht:
Wie zegt me hoe ik natte voeten mijd?

1.6 Marino van Liempt

Wie zegt me hoe ik natte voeten mijd?
Als nummer veertien over water lopen?
Ik poedel, bagger, drijf en waad en doop en
wie steekt er nog een vinger in de dijk?

Mijn laarzen zuigen in het zompig zand.
Het slijk is drillend, lillend, da's een feit.
Het stinkend zinkgrijs schuim alwaar ik kijk ...
en achter me het slaperige land.

Ik bagger oostwaarts door het Haringvliet,
ik worstel en kom boven: stap-voor-stap.
Dit land moest drogen in een groot vergiet!

Kom mee! We gaan waar droogte ons toeriep!
– maar 't blijft helaas zelfs na het Hollands Diep –
De Biesbosch vind ik vaak zo'n kleffe drab.

1.7 Bas Jongenelen

De Biesbosch vind ik vaak zo'n kleffe drab,
de heuvels in het landschap van de Veluwe
liggen (ja, zo vind ik) veels te scheluw.
In 't Geuldal zie ik om de klaverhap

de horzels en de teken om me heen.
Ik zal nee never nooit niet lopen struinen
in Loonse, Druunse, Voornse, Bergse duinen,
in 't Witte, Wooldse of het Friese Veen.

U weet: natuur is voor tevredenen
of legen. Ik heb zo mijn redenen
dat ik kies voor de grote stenen steden.

Ik maal niet om natuurgevoeligheden,
wat mis ik frikandel en siskebab
wanneer ik weer eens door dat landschap stap.

1.8 Hannelly Krutwagen

Wanneer ik weer eens door dat landschap stap,
een dagje buiten met de ouwe hap,
per ongeluk zo menig nest vertrap,
terwijl ik met mijn vrienden ginnegap;

dan ben ik blij dat ik een stadsmens ben,
mijn tuin zo groot is als een kippenren,
geheel betegeld door mijn buurman Sven,
hoewel hij lid is van het IVN.

Waar in hij zich van mij dus onderscheidt.
De groei van de natuur, door hem bepleit,
dat gaat niet om een glooiend grastapijt

maar onkruid dat de grenzen overschrijdt.
Geef mij maar mooi de stad, zeg ik altijd.
Je raakt hier nooit de weg een keertje kwijt.

1.9 Joost Peters

Je raakt hier nooit de weg een keertje kwijt:
de bomenloze vlaktes, rechte lijnen,
de flarden mist, het eenzame verdwijnen.
Je luistert hoe je schaats de leegte splijt

van Franeker naar Dokkum, alle tijd.
De tenen stijf, de penetrante pijnen,
de horizon, het continu verkleinen,
het wak, de grote handen van je heit.

Van Paping tot Van Benthem, twee keer toe
na Angenent de ijzers opgeborgen,
een tocht alleen nog levend op papier.

Het lichaam langzaam uitgewoond en moe,
het oude hoofd gevuld met vage zorgen.
'k Heb enkel onder vriespunt wat plezier.

1.10 Hilde van Beek

'k Heb enkel onder vriespunt wat plezier.
Dan kan ik eindelijk een kruisje scoren.
Van Sneek, naar IJlst, naar Sloten, naar Stavoren.
Dat klunen kost me minstens een kwartier.

Het ijs af, het tapijt op: zo'n geklier.
Maar ja, je moet, het is immers folklore.
Op kruischaats, houtjes of op echte Noren
van meer naar meer, van slootje naar rivier

door Workum, Bolsward, via Hindeloopen.
Ik ging naar Dokkum om de brug te zien,
met tegenwind weer terug: wat een gezeik.

En bijna in een wak en haast verzopen
en sneeuw en hagel wel een keer of tien:
't Is overall hetzelfde waar ik kijk.

1.11 Gezienus Omvlee

't Is overal hetzelfde waar ik kijk:
Dit landelijke groen eentonig lied
van piepers, gras en mais en suikerbiet.
Mijn buurman is driehonderd koeien rijk,

maar verder zijn wij een forensenwijk,
waar je met riet gedekte kappen ziet.
Als An-Thérèse van haar rust geniet
kapt haar Kees-Jan de laatste Wodan-eik.

Wij zijn herschapen door een meesterbrein
die was door visioenen overmand
en maakte van de es natuurterrein.

Voorlopig is dat allemaal nog zand.
Daarachter komt te mooi om waar te zijn,
een kerk of olm die prijkt in 't vlakke land.

1.12 Oscar van Asselt

Een kerk of olm die prijkt in 't vlakke land
omzoomd door dijk, de polder; molens draaien
en over akkers vliegen zwermen kraaien;
langs slootjes kwaken kikkers: 'Ampersand!'

Het landschap laat een boer (boer!) zijn verstand
dag in dag uit de kleigrond ploegen, zaaien
tot korenaren groeien. Winden waaien;
de zon (pardon) zet horizon in brand.

En op een afgelegen stukje weide
beschrijft de naturist met kop in lucht
zijn vrijheid op de raggende manier,

de vellen schijntend uit zijn schrijfgereide.
Zo slijpt hij vaak een stompe pennenvrucht
of af en toe een ijle populier!

1.13 Jan de Jong

Of af en toe een ijle populier
zijn plaats in de geschiedenis kan claimen,
hangt af van hoe een dichter later hier
ontbossers wil gaan *namen* en gaan *shamen*.

Het land is mooi maar kent ook zijn problemen.
Bevolkings*boom* bezorgt ons veel vertier.
Hier heerst geen honger, ziet men geen oedemen,
hier rookt men, snuift men, drinkt men liters bier.

Maar ja, de ruimte is wat krap bemeten,
zodat de laatste populier of eik
nog slechts door dichters en milieuprofeten

vereeuwigd wordt in hun papieren rijk.
Daarbuiten hebben vastgoedjongens beet en
dat uitzicht is op elke plek gelijk.

1.14 Anne-Marie Maartens

Dat uitzicht is op elke plek gelijk:
het dakendek oranje-rood gekleurd,
de geulen door de zware klei gesleurd,
een polder stil bedekt met groenig tijk.

En dan een schrale streep die schuurt, 't strijk-
licht valt, de maan, de donk're nacht te beurt,
getij wordt continu hier neergepleurd.
't Is op de vloedlijn waar ik kniel, bezwijk.

Daar snijdt het licht door bleke wolkenluchten,
de liefde eindeloos gebeukt en rolt
tot slot heel zacht en breekbaar uit op 't zand,

waar alles luchtig wordt vol zoute zuchten
en elke molecuul lijkt uitgetold
van dijk tot wijk, van polderweg tot strand.

Lage landen bij de zee

Maar wie beschrijft mijn toekomende tijd,
wanneer ik mij begeef onder het nap?
Het water aan de lippen, echt geen grap.
Dat land en water: altijd haat en nijd.

Wie zegt me hoe ik natte voeten mijd?
De Biesbosch vind ik vaak z'n kleffe drab,
wanneer ik weer eens door dat landschap stap.
Je raakt hier nooit de weg een keertje kwijt.

'k Heb enkel onder vriespunt wat plezier.
't Is overal hetzelfde waar ik kijk:
een kerk of olm die prijkt in 't vlakke land

of af en toe een ijle populier.
Dat uitzicht is op elke plek gelijk:
van dijk tot wijk, van polderweg tot strand.